

УДК 130.2:316.32

МЕЛЬНИК В.В.

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри управління,
інформаційно-аналітичної діяльності
та євроінтеграції Інституту управління та економіки освіти
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова,
(Київ, Україна) E-mail: doc.v.melnik@mail.ru

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В статті дається аналіз теоретико-методологічних засад взаємовпливу і взаємодії особистості і глобалізованого соціуму; логіка розгортання людської цивілізації та світоглядних орієнтирів особистості в епоху глобалізації; сутність процесів глобалізації та появи нового глобалізованого соціуму; передумови та фактори становлення глобалізованого соціуму; проблеми, пов'язані з цією взаємодією та взаємовпливом; поява нового типу онлайн-відносин в контексті формування мережевого суспільства

***Ключові слова:** людина, глобалізований соціум, основні фактори глобалізації, інформаційна взаємодія, онлайн-відносини, онлайн-товариство, нелінійний характер суспільства, мережеве суспільство*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Актуальність дослідження динаміки сучасного суспільства і пошуки концепцій стійкості особистості, підвищення її адаптаційного потенціалу в умовах загроз і викликів цивілізації набуває сьогодні першочергового значення. Тенденції глобалізації охопили всі сфери суспільного життя – економіку, політику, культуру. Характерною рисою глобалізації являється те, що вона формує не тільки новий образ суспільства, але й істотно перетворює особистість кожного суб'єкта – учасника глобалізації. Глобалізація, якісно змінюючи економічну, політичну і соціокультурну структури суспільства, приводить до глибинних зсувів, до ломки багатьох світоглядних орієнтирів особистості, але не завжди однозначних згідно з їх наслідками у свідомості індивідів, втягуючи їх у стан невпевненості і страху перед майбутнім. Крім того, сучасний глобалізований світ залишається світом небезпек, ризиків, конфліктів, суперечливостей і протистоянь. Це ускладнює процес пристосування до нових життєвих умов і сприяє консерватизму і радикальному антиглобалізму, приводить до культурної, соціальної і політичної локалізації. Глобалізація приводить до генерації не тільки просто нової індивідуальності, але й до зародження нового типу особистості, яка стає однією з головних основ сучасних соціально-онтологічних процесів. Орієнтири особистості корелюються з певними процесами глобалізації, аналіз яких необхідний для

Концептуальні засади взаємодії людини і суспільства в умовах глобалізації

формування стратегії будь-якого суспільства і держави на шляху глобалізації. Аналіз особливостей динаміки світоглядних орієнтирів особистості є актуальним питанням при розробці шляхів розвитку і формування як окремих організацій і структур, так і соціальних інститутів і суспільства в цілому. Реалії соціальної практики роблять дослідження проблем взаємодії і взаємовпливу особистості і глобалізованого соціуму досить актуальним, так як в умовах швидкісних соціальних змін, появи нових викликів людству головна проблема заключається в тому, що особистість ще повільно реагує і адаптується до глобальних змін, часто діючим з суспільством неадекватно. Мова йде про проблему обмеженого сполучення особистісних устремлінь і векторів глобального розвитку, про синтез і гармонізацію відносин особистості і нової форми соціальності, що появляється в результаті глобалізації, коеволюції особистості і суспільства. В таких умовах актуалізується проблема особистості, її світоглядних орієнтирів у контексті загального розвитку людства і з врахуванням процесів глобалізації. Особливо актуальним уявляється аналіз динаміки світоглядних орієнтирів особистості в контексті тих соціальних змін, що відбуваються сьогодні в умовах сучасної України. Тільки враховуючи потреби і інтереси особистості і гармонійно розвиваючи особистість свого громадянина, Україна зможе відстояти своє цивілізаційне місце і важливу роль у загальносвітових політичних, економічних і соціальнокультурних процесах. Таким чином, потрібен глибокий і серйозний аналіз світоглядних трансформацій особистості у широкому контексті, який був за своїм характером не просто загальнофілософським чи логіко-методологічним, а саме соціально-філософським. Досліджувані явища і процеси слід аналізувати як феномени соціальної практики з залученням, перш за все, таких її складових, як онтологія, праксіологія, аксіологія. При цьому увагу слід акцентувати як на ролі аналізованих процесів і явищ суспільного життя, в цілому, так і в виявленні їх у динаміці особистості і суспільства. В той же час слід враховувати, що при аналізі проблем глобалізації домінують два аспекти – загальноцивілізаційний і культурно-національний, між якими точаться суперечності. При першому підході увага при другому – на культурі, немислимої без самобутності культур народів, національних, конфесійних, регіональних культур. Найважливішою характерною особливістю розвитку цивілізації XXI століття являється процес все більшої глобалізації суспільства. Він зумовлений, перш за все, глобалізацією інфосфери – світового інформаційного простору, який останнім часом перетворюється у результаті розвитку і розповсюдження засобів інформатики і нових інформаційних технологій. Ці засоби все більш широко проникають практично у всі сфери життєдіяльності суспільства і докорінним чином змінюють звичний образ життя і професійної діяльності мільйонів людей в історії людства можливості, змінюють традиційні стереотипи поведінки і образ життя, а також породжують нові проблеми інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

Проблема динаміки світоглядних орієнтирів особистості у рамках

історичного процесу, особливо на сучасній стадії її розвитку, являється однією з центральних в сучасній соціально-філософській думці. Проте частіше всього вона осмислюється нещільно, односторонньо, у різних аспектах. Російська та українська філософія частіше всього осмислювали проблеми цілісності особистості – М.Бердяєв, С.Булгаков, Л.Карсавін, К.Леонтьєв, А.Лосєв, Н.Лоський, В.Розанов, В.Соловйов, О.Флоренський, С.Франк, Л.Шестов. Особистість виступає не тільки як соціальний тип, на що вказував Е.Фромм, але й як соціальний образ кожної людини, виражений у конкретній соціальній характеристиці, які впритул підійшли до необхідності осмислення законів і механізмів як процесу соціалізації, так і процесу індивідуалізації особистості. Існує багато підходів до аналізу суспільства – «постіндустріальне суспільство» (Д.Белл), «суперіндустріальне» чи «суспільство третьої хвилі» (О.Тоффлер), «суспільство ризику» (У. Бек), «глобалізоване суспільство» (Дж.Сорос), Ф.Фукуяма (кінець історії та остання людина), С.Хантінгтон («зіткнення цивілізацій»), О.Шпенглер (регрес Європи), П.Бергер (культурна динаміка глобалізації), Е.Геллнер (умови свободи; громадянське суспільство та його суперники), Г.Маркузе (одновимірний людина). У цих працях акцент робиться на підвищенні ролі інформації і технологічних інновацій, що стає запорукою успішного розвитку особистості і підвищення її адаптивності у глобальному суспільстві. Прихильники культурно-цивілізаційного підходу Н.Данилевський, П.Сорокін, А.Тойнбі, О.Шпенглер запропонували більш гнучкі методи взаємодії особистості і суспільства. Дослідження динаміки світогляду сучасної людини неможливо без аналізу теорій соціокультурних комунікацій, а також без концепцій, у яких розглядаються традиційні координати соціального простору і нові виміри простору особистості – ноосфери, семіосфери, техносфери і кіберсфери. Авторами даних концепцій являються Р.Абдеєв, З.Бауман, Д.Барлоу, Р.Бенедікт, С.Бенхабіб, П.Бурдьє, Г.Вайнштейн, М.Вертхейм, П.Варіліо, Е.Гідденс, С.Жижек, Е.Ласло, Ю.Лотман, Т. Люк, М.Мак-Люен, Ю.Габермас. Особливо виділяються дослідження, пов'язані з глобальними проблемами розвитку і виживання сучасного людства, які розробляються у творах Т.Адорно, Г.Маркузе, М.Хоркхаймера. Образ глобалізованого суспільства та його бачення представлені у роботах західних мислителів: П.Бергера, З.Бжезинського, Ж.Бодрійяра, І.Валлерстайна, У.Ганнерса, Е.Геллнера, М.Кастельса, Г.-П.Мартіна, Дж.Несбіта, Х.Шуманна, Т.Фрідмана, Ф.Фукуями, С.Хантінгтона. В центрі їх дослідницького інтересу ключові феномени – глобалізація, становлення глобальної ойкумени, соціальний постмодерн, новий світовий порядок, глобальна етика, діалог цивілізацій, стратегія міжцивілізаційного партнерства. Всі ці сторони складного процесу глобалізації розглядаються у кінцевому рахунку в аспекті соціальної перспективи в її людському чи цивілізаційному вимірі. Вітчизняні дослідники активно розглядають взаємопов'язані проблеми глобалізації і модернізації соціуму і супутні їм задачі розвитку українського соціуму – В.Андрущенко (організоване суспільство), В.Воронкова (взаємодія суспільства і особистості), В.Бех (суспільство як єдиний соціальний організм), В.Білорус (синергетика і

глобалізація в економічній сфері), Р.Додонов (теорія ментальності), А.Кавалеров (соціальна адаптація), М.Карась (громадянське суспільство), С.Сидоренко (глобальна людина і глобальне суспільство), С.Попов (філософія зворотного зв'язку), В.Кремень (проблеми самоорганізації українського суспільства), С.Кримський (архетипи української культури), Н.Крохмаль (історичні форми самоорганізації суспільства), С.Куцепал (постмодерне суспільство), М.Михальченко (Україна як нова історична реальність), О.Пунченко (інформаційне суспільство), І.Предборська (мінливість, соціум, людина), Л.Мельник (соціально-економічний потенціал стійкого розвитку суспільства), А.Толстоухов (глобалізація, влада, еко-майбутнє), С.Устін (системне дослідження суспільства) тощо. У даному дослідженні мова буде йти про взаємовплив і взаємодію людини і глобалізованого суспільства та виявлення проблем, що породжує дана взаємодія. Онлайн-спільнота, як синтетичний образ пов'язаних з Інтернетом соціально-економічних інновацій, являється новим об'єктом досліджень. Як регулярно спостережливий феномен, термін «онлайн-спільнота», «онлайн-суспільство», «онлайн-товариство», «мережева економіка», «мережева форма організації» з'явився в кінці 90-х рр. При цьому мережева економіка розуміється як різновид онлайн-товариства (спільноти), члени якого реалізують переважно економічні цілі та інтереси.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Особливості світоглядної динаміки особистості в умовах глобалізації пов'язані з її суперечливим (амбівалентним) характером, що має подвійну природу. Глобалізація, згідно зі своїм характером, являється і суб'єктивним, і об'єктивним процесом: у її рамках одночасно здійснюється об'єктивна, що відбувається немовби стихійно консолідація соціальних суб'єктів і свідомо цілеспрямована діяльність по об'єднанню світу. Таким чином, кожна людина зі своїми особистісно-світоглядними орієнтирами виступає і як об'єкт, і як суб'єкт глобалізації, тому, виходячи з двох направленостей розуміння логіки соціально-історичного процесу, слід відповідно виділяти два взаємодоповнюючих образи динаміки особистості у сучасну епоху. При формаційному підході природи глобалізації як формування нового типу соціальності перш за все слід вказати на розширення матеріальних потреб особистості, зміну економічних і політичних орієнтирів. При культурно-цивілізаційному розумінні глобалізації як формування і розвитку всебічної уніфікованої ерзац-культури, яка виступає мозаїчною і фрагментованою формою світовідчуття людини сучасного масового суспільства, особливо виділяється ситуація втрати минулих традиційних духовних детермінант особистості і появи нових меж культурно-цивілізаційної ідентичності. В умовах глобалізації відбувається розширення особистісного простору особливо внаслідок технізації життєвого світу і розвитку засобів масової комунікації. Так, поряд з розширенням особистісного простору особистості, що сприймається як «**ноосфера**», у рамках суспільного простору з'являються нові соціальні виміри, такі, як кіберпростір, і

розширяється **семіосфера** як простір знаків і символів. Це приводить до активної генерації нових світоглядних орієнтирів, які можна позначити як «глобально-постіндустріальні».

Мета й завдання дослідження. Мета дослідження – розглянути взаємодію і взаємовплив особистості і глобалізованого суспільства та виявити проблеми, пов'язані з цією взаємодією та взаємовпливом.

Проблемна ситуація в тому, що в рамках соціально-філософського підходу повинно бути встановлено, що система соціальних детермінант розвитку особистості і причин формування її світоглядних орієнтирів в умовах глобалізації ускладнилася у зв'язку з тим, що соціальний простір особистості розширюється і стає багатовимірним; економічна глобалізація і західна трудова етика сприяють як інтенсифікації глобальних економічних процесів, а також і зростанню споживацьких настроїв особистості, так як несуть загрозу для унікальності процесів розвитку особистості у різних культурах і суспільствах; глобалізація має амбівалентний (суперечливий) характер, так як, з однієї сторони, вона руйнує культурну ідентичність особистості, а з іншої,- сприяє проникненню цінностей різних культур у структуру світоглядних орієнтирів сучасної особистості.

Досягнення мети потребує вирішення низки методологічних та праксіологічних завдань наукового дослідження

- проаналізувати логіку розгортання людської цивілізації та світоглядних орієнтирів особистості в епоху глобалізації;
- обґрунтувати сутність процесів глобалізації та появи нового глобалізованого соціуму;
- виявити передумови та фактори становлення глобалізованого соціуму;
- розглянути взаємодію і взаємовплив особистості і глобалізованого суспільства та виявити проблеми, пов'язані з цією взаємодією та взаємовпливом.

Обговорення проблеми

Логіка розгортання сучасної людської цивілізації пов'язана із зростанням ролі економічної глобалізації суспільства, із зростанням узгодженості, координованості між національними економіками, що сприяє росту довіри, навіть незважаючи на ефект глокалізації. Цьому сприяє такий фактор, як укріплення ділової, прагматичної комунікації між індивідами, завдяки процесам медіатизації, комп'ютеризації і технізації життя соціуму. Західна трудова етика, що сприяє формуванню капіталістичних відносин, проникає у структури національних економік, що створює умови для інтенсифікації економічних процесів і зростання споживацьких настроїв особистості в усіх країнах. Це укріплює образ глобалізації, яка базується на **економіці символів, знаків, смислів**. Перехід до домінування в економіці сфери послуг створює умови для задоволення потреб особистості і передумов для її вивільнення від монотонної індустріальної праці. Разом з тим, економічна уніфікація приносить загрозу для унікальності формування особистості в різних суспільствах і культурах.

Логіка розгортання сучасної людської цивілізації пов'язується з розгортанням **політичної глобалізації**, яка базується переважно на ліберальних західних цінностях. По своєму характеру дана тенденція не являється лінійною через процеси особистісних девіацій і соціальних колізій, пов'язаних з неприйняттям глобалізації як всесвітньої вестернізації, часто породжуваних екстремістських настроїв особистості. Це проявляється в міждержавних і цивілізаційних конфліктах, які пов'язані не тільки з політичними цілями, а базуються на світоглядних суперечностях, що йдуть з глибини особистісного світовідчуття, які мають місце в різних культурах. Інакше говорячи, світоглядні орієнтири особистості стають одним з факторів глобалізації політичних процесів.

Логіка розгортання **культурної глобалізації** розглядається двоюкою мірою: як глибинне всезагальне соціальне явище і як інструментально-цивілізаційний процес, що має в своїй основі західні соціокультурні традиції. Це накладає відбиток на духовні орієнтири особистості: інструментальні процеси загрожують знищити духовний стрижень особистості, її ідентичність, а глибинні зміни у світовій культурі дозволяють говорити про міжкультурні тенденції у трансформації особистості і проникнення різних цивілізаційних цінностей в аксіологічний профіль особистості. Таким чином, об'єктивно існують дві тенденції взаємодії на особистість - світової масової ерзац-культури і вплив на особистість кращих духовних зразків культури людства.

У процесі розгортання економічної, політичної і культурної глобалізації жоден з процесів суспільного розвитку не може бути ізольованим від глобалізації, яка проникає в усі сфери життєдіяльності суспільства. Взаємозв'язок і взаємозалежність окремих явищ і процесів посилюється, що потребує обліку і оцінки зворотного ефекту, всіх наслідків як близьких, так і віддалених. Серйозно ускладнюється визначення передумов: ті чи інші ситуації у політиці можуть бути викликані не тільки і не стільки політичними факторами, стільки економічними, соціальними, етнічними, а в економіці вони можуть бути зумовлені не тільки економічними факторами, але й політичними, культурними, соціальними, тобто в глобалізаційних процесах відбувається взаємопереплетіння всіх процесів. На **прискорення процесу глобалізації** у світових масштабах радикальний вплив здійснює розвиток всеохоплюючої системи зв'язку та інформації, формування якісно нових умов міжнародного спілкування. Глобалізація стосується і такої сфери міжнародних відносин, якою являються світогосподарські зв'язки, світова економіка. Це означає, що комерційна трансакція у цій сфері неминуче зачіпає внутрішню економіку, виробництво, демографію, екологію, соціальні відносини, право, політику. При цьому ступінь такого охоплення різноманітна, так як зворотні зв'язки між різними сферами є різноманітними і діють у різній мірі. Процес глобалізації є неоднозначним і проявляється у поступовому втягненні у його сферу всіх видів міжнародних економічних відносин: зовнішньої торгівлі, руху капіталів, переміщення трудових ресурсів та інших факторів виробництва, наукового, науково-технологічного, інжинірингового та інформаційного забезпечення

співробітництва між країнами, що сприяє формуванню глобалізованого соціуму. Глобалізація у цілому і світогосподарських відносин, зокрема, - об'єктивний процес, що виражає цілу сукупність умов розвитку сучасної світової спільноти і перш за все науково-технічного та економічного прогресу. Це неминучий етап сходження людства до нових горизонтів, що включає у себе як позитивні начала, але разом з тим не виключає і негативних взаємовпливів. У силу виключної багатофакторності глобалізації подолання таких впливів вкрай є затрудненим. Традиційна оцінка впливу окремих факторів в умовах глобалізації є недостатньою, а загальні висновки малодостовірні у силу багатоманітності взаємозв'язків і взаємозалежностей, їх особливої динамічності. Дуже рухомими є вся світова економіка та її окремі сфери і сектори. Положення у міжнародних регіонах, групах країн та в окремих країнах безперервно змінюється, роль і місце останніх у світовому господарстві залежить тільки від них самих.

Глобалізація світогосподарських зв'язків – багаторівневе явище, яке зачіпає окремі підприємства (мікрорівень); товарні, фінансові і валютні ринки і ринки праці (мезорівень); регіональну, національну економіку (макрорівень). Тому слід розкрити передумови становлення глобалізованого соціуму, в контексті якого виявити **основні фактори**, що зумовлюють ці процеси на мікрорівні, мезорівні і макрорівні. Серед них слід виокремити наступні:

1) виробничо-технічний – різке зростання масштабів виробництва, міжнародні форми його здійснення (ТНК), якісно новий рівень засобів транспорту і зв'язку, що забезпечує швидке розповсюдження товарів і послуг, ресурсів і ідей з застосуванням їх у найбільш благоприємних умовах;

2) економічний – концентрація і централізація капіталу, організаційні форми, рамки яких виходять за межі національних кордонів, набувають міжнародного характеру, сприяючи формуванню єдиного ринкового простору;

3) інформаційний – радикальна зміна засобів ділового спілкування, обміну економічною і фінансовою інформацією, що створює можливості оперативного, сучасного та ефективного вирішення виробничих, науково-технічних і комерційних задач;

4) науково-технологічний, що визначається економічними вигодами використання науково-технічного, технологічного і кваліфікаційного рівня провідних зарубіжних країн, для прискореного упровадження нових рішень при відносно малих витратах;

5) соціологічний, що проявляється в послабленні ролі звичок і традицій, соціальних зв'язків і звичаїв, подолання національної обмеженості, що підвищує мобільність людей у територіальному, духовному і психологічному відношеннях, сприяє міжнародній міграції;

6) політичний – виражається в послабленні жорсткості державних кордонів, полегшенні свободи пересування громадян, товарів і послуг, капіталів;

7) екологічний, що зумовлює об'єднання зусиль світової спільноти, консолідацію ресурсів, координацію дій у різних сферах, що здійснює вплив на

процес глобалізації.

Глобалізація у сфері світогосподарських зв'язків проявляється у поступовому втягненні у цей процес окремих її видів – зовнішньої, міжнародної, світової торгівлі (товарами і послугами, технологіями, об'єктами інтелектуальної власності); міжнародного переміщення факторів виробництва (праці, робочої сили, капіталу, інформації); міжнародних фінансово-кредитних операцій; спеціальні фінансові механізми та інструменти. Особлива роль відводиться виробничій, науковій, техніко-технологічній, інжиніринговій та інформаційній міжнародній співпраці. Якісно новим етапом міжнародних економічних відносин, становлення світового господарства являється міжнародна економічна інтеграція, яка означає продвинутість всіх вказаних блоків, їх більш тісне переплетіння в інтернаціональних масштабах та формування глобалізованого соціуму.

У якості позитивних зворотних зв'язків у формуванні глобалізованого соціуму та взаємозв'язку і взаємовпливу особистості і глобалізованого соціуму слід виокремити:

1. Глобалізація сприяє поглибленню спеціалізації і міжнародного розподілу праці. У цих умовах більш ефективно розподіляються засоби і ресурси, що у кінцевому рахунку сприяє підвищенню середнього рівня життя і розширення життєвих перспектив населення (при більш низьких для нього витратах).
2. Важливою перевагою глобалізованих процесів являється економія на масштабах виробництва, що потенційно може привести до скорочення витрат і зниження цін, до стійкого економічного росту.
3. Глобалізація, посилюючи конкуренцію, стимулює подальший розвиток нових технологій та її розповсюдження серед інших країн. Переваги глобалізації визначаються тими економічними вигодами, які отримуються від використання передового науково-технічного, технологічного і кваліфікаційного рівня у провідних країнах світу.
4. Глобалізація дає можливість країнам мобілізувати більш значний об'єм фінансових ресурсів, постільки інвестори можуть використовувати широкий фінансовий інструментарій на зростаючій кількості ринків.
5. Глобалізація створює серйозну основу для вирішення всезагальних проблем людства, у першу чергу, екологічних, що зумовлено об'єднанням зусиль світової спільноти, консолідацією ресурсів, координацією дій у різних сферах.
6. Кінцевим результатом глобалізації, як сподівається багато спеціалістів, повинно стати всезагальне підвищення добробуту держави у світі.

У якості негативних зворотних зв'язків у формуванні глобалізованого соціуму та взаємозв'язку і взаємовпливу особистості і глобалізованого соціуму слід виокремити наступні процеси:

1. До глобалізаційних процесів все частіше позитивно відносяться в розвинутих країнах, а в країнах, що розвиваються викликають серйозні загрози. Це викликається тим, що переваги глобалізації розповсюджуються нерівномірно.

2. Несправедливе розподілення благ від глобалізації породжує загрозу конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях.

Відбувається не конвергенція чи вирівнювання доходів, а скоріше їх поляризація: багатші багатіють, а бідні стають все біднішими.

3. Загрози глобалізаційної взаємодії людини і суспільства: а) розрив традиційних зв'язків всередині країни, загострення соціальних проблем, агресивне проникнення чужих даному суспільству ідей, цінностей, моделей поведінки; б) нерівномірність розподілення переваг від глобалізації у приозерізі окремих галузей виробництва, деіндустріалізація національних економік, можливість переходу контролю над економікою окремих країн суверенних урядів до сильних держав, ТНК чи міжнародних організацій; в) збільшення технологічного відставання від розвинутих країн, маргіналізація населення, тобто розпад соціальних груп, розрив традиційних зв'язків між людьми, втрата індивідами об'єктивної належності до тієї чи іншої спільноти, до певної професійної чи етнічної групи; г) скорочення робочих місць, зростання безробіття, посилення соціальної напруги, посилення мобільності робочої сили; д) спроба підриву національного суверенітету, скорочення функцій національної держави, залежність від міжнародних організацій.

Таким чином, **взаємозалежність** – це стан взаємної відповідальності, залежності один від одного, зв'язок, у якому жодна з сторін не може обійтися без іншої. Вперше термін «взаємозалежність» використав К.Маркс у роботі «Маніфест Комуністичної партії» для опису всесвітньої взаємозалежності держав у порівнянні з попередньою національною ізоляваністю і самодостатністю. Проте з часом виникають сучасні форми взаємозалежності, наприклад «**онлайнова спільнота**», що представляє собою групу осіб, які знаходяться у стані взаємозалежності один від одного, координуючи і узгоджуючи свою сумісну діяльність за допомогою Інтернет-технологій. Принципова особливість онлайнових спільнот заключається в тому, що використання Інтернет –технологій у процесі сумісної діяльності людей дозволяє у більшій мірі, чим раніше, здійснювати її регулювання на основі прямих інформаційних обмінів і взаємодій між всіма членами спільноти. Ці нові можливості дозволяють членам онлайнових спільнот конструювати нові правила соціально-економічної поведінки і відповідні інституційні механізми регулювання. Є всі підстави говорити про те, що сьогодні виникають нові явища, які вказують на початок процесу чергової зміни домінуючої форми соціально-економічної організації суспільства, яка виникає у зв'язку з виникненням інформаційного суспільства-мережевої економіки-мережевої організації. Принципова відмінність онлайнової спільноти як «розширеної форми» (Ф.Хайек) суспільних відносин від її попередників (ринкової та індустріальної форм) являється домінування у його середовищі прямих **інформаційних взаємодій** між людьми. Інформаційні взаємодії розглядають наступні питання: а) конфігурація моделей взаємодій між учасниками онлайнових товариств, яка включає такі елементи, як інституційні структури, просторові обмеження на інформаційні взаємодії, технологічні зв'язки учасників, механізми узгодження діяльності; б) комп'ютерна імітація інформаційних взаємодій у мережевій економіці, як одного з різновидів

онлайнного товариства; в) практична реалізація зразків програмно-технічних комплексів для здійснення інформаційних взаємодій в онлайнних товариствах певних видів. Інтегральним результатом від впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій являється реєстрація нового феномена, так званих онлайнних спільнот чи товариств.

Аналіз свідчить, що онлайнним спільнотам (у порівнянні з традиційними) властиві нові форми сумісної діяльності людей (наприклад, моделей ведення бізнесу чи індивідуальної поведінки, а також механізми управління і функціонування – використання мережевих організаційних структур і форми управління. Крім того, у середовищі онлайнних товариств спостерігаються істотні зміни у функціонуванні ринкового та ієрархічного механізмів управління. Концепція інформаційних взаємодій сфокусована на інформаційному аспекті функціонування соціальних систем і тим самим доповнює вже відомі у науці уявлення про ринкові та ієрархічні моделі функціонування. В онлайнних спільнотах механізм узгодження (координації) діяльності базується на об'єднанні приватних ментальних моделей учасників у єдину інформаційну модель середовища їх життєдіяльності. Колективна інформаційна модель середовища використовується членами спільноти для програвання можливих змін у структурі їх діяльності, а також для колективного вибору найкращого варіанту структури діяльності. Існують теоретичні межі інформаційних взаємодій, що залежать від співвідношення швидкості і розповсюдження інформаційних потоків в контексті простору системи і швидкості стохастичного потоку змін станів об'єктів системи. У даному контексті функція соціально-економічних структур зводиться до формування деяких систем координат і відповідних для їх проєкції реального простору системи. Такі проєкції являються додатковими підпросторами для взаємодій і можуть бути сконструйовані таким чином, що взаємодія між діючими особами стає можливою в істотно більш широких межах, чим у природному просторі. Структура онлайнної моделі функціонування товариства включає наступні блоки: 1) макротехнологія, яка визначає коефіцієнти локальної оптимізаційної задачі члена товариства; 2) інформаційне середовище, яке кожному члену товариства визначає межі потенційних партнерів, сумісно з якими він здійснює пошук оптимальних рішень; 3) інституційні структури, які детермінують підпростори взаємодій, а також вирішують певні задачі, що розподіляються серед членів спільноти; 4) колективні моделі середовища, які являються інструментом колективного пошуку локально-оптимальних рішень для груп членів спільноти інформаційного середовища; 5) члени онлайнної спільноти, кожний з яких вирішує локальну задачу оптимізації своєї участі у використанні макротехнології, при певних коефіцієнтах віддачі для кожного з робочих місць макротехнології та отримання колективного результату застосування макротехнології серед членів спільноти.

Таким чином, сформовані для інформаційного суспільства, так і для мережевої економіки нові суспільні відносини людей базуються на прямому рівноправному обміні інформацією, яка є виключно «ресурсом»

інформаційного суспільства. Дані відносини являються однією з головних відмінних ознак онлайнової інформаційної взаємодії спільноти і характеристикою функціонування мережевої економіки. Необхідно врахування того, що ми живемо у тісно переплетеному соціальними зав'язкам і суспільств, що носить нелінійний характер. Природа сучасних соціальних мереж – це складне переплетіння ризиків і можливостей. Для України ситуація складається так, що, по-перше, соціальні інститути не розвиваються як соціальні мережі, зв'язки в основному родинні, кумовські, приятельські; по-друге, всі соціальні зв'язки орієнтовані тільки в одному напрямку, так як найважливіший для існування складних систем зворотний зв'язок відсутній; по-третє, люди не розглядаються як агенти соціально-економічних систем, соціальні зв'язки між людьми ситуативні і нестійкі; людина відчужена від нормальних соціальних взаємодій, замість зростання горизонтальних зв'язків спостерігається посилення атомізації суспільства.

Ідея нестабільності відкрила історію, що характеризується незворотністю, ймовірністю, можливістю появи нових зв'язків. Головною особливістю кінця ХХ століття являється становлення одночасно двох тенденцій – одна з них пов'язана з розумінням глобальності світу і друга – взаємозалежністю його складових. Саме в контексті глобальності формується друга тенденція, пов'язана з усвідомленням багатоманітності суспільних модусів. Ці дві тенденції не складають протиріччя, це природний спосіб розвитку і самоопису таких великих і складних систем, як суспільство, що розвивається у нелінійному вимірі. Адже, саме еволюція суспільства включає іманентне стремління трансформувати невизначену складність у визначену (Луман). Формування джерел саморозвитку суспільства пов'язано виключно з людською діяльністю. Суспільна система не існує без людини, але з її допомогою людина реалізується і втілюється.

Висновки

1. Глобалізація намагається сформувати світ, який являється нелінійним і описується на мові нелінійної динаміки. Світ стає більш складним і уразливим, для значних катастроф достатні незначні зусилля. Такі закони поведінки нелінійних, складноеволюціонізуючих систем. Це підвищує, з однієї сторони, уразливість сучасної цивілізації, посилює вплив нелінійних факторів, а, з іншої, відповідальність суспільства перед майбутнім. Глобалізація, з однієї сторони, намагається посилити тенденцію цивілізації до стійкості, постільки збільшує число загальноцивілізаційних факторів, а, з іншої, приводить до зростання нестійкості, постільки сама система ускладнюється, стає все більш динамічною і нелінійною. 2. Сьогодні успішне вирішення соціально-економічних задач, що стоять перед Україною, неможливо без формування відповідних соціальних відносин і входження у світову соціальну мережу. Мистецтво побудови соціальних мереж відрізняється від того довгострокового досвіду системи «потрібних особистих» зв'язків, які мали місце ще при Радянському Союзі. 3. Тому сьогодні необхідно вирішення проблеми самовизначення особистості в умовах тих взаємодій суспільства і особистості, які б створювали умови для

самовизначення особистості, самореалізації її сутнісних сил, сприяли пошуку смислу життя, підтримки психічної рівноваги у процесі взаємодій; пошуку механізму ідентифікації, що заключається в установленні відносин між образом «Я» і соціальним світом. Постільки самовизначення особистості являється процесом, то його зміст розкривається на ос нові системного поняття процесу: а) стан системі «на вході»; б) проміжні стани і зміни, що відбуваються; в) стан «на виході» (існуючі відмінності у порівнянні з першопочатковим положенням системи).

Перспективи подальших наукових досліджень

- формування концепції взаємодії людини і глобалізованого соціуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хайдеггер М. *Время и бытие: Статьи и выступления*. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
2. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. *Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник / О.В.Соснін, В.Г.Воронкова, О.Є. Постол.- Київ: Центр навчальної літератури, 2015.- 556 с.*
3. Воронкова В.Г. *Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть): [Монографія] / В.Г.Воронкова.- Запоріжжя: Павел, 2000. - 176 с.*
4. Мельник В.В. *Соціально-філософський аналіз взаємовпливу і взаємодії особистості і глобалізованого соціуму / В.В.Мельник // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.] - Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2011.- Вип.46. - С.96-108.*
5. *Глобалистика: Международнѳий междисциплинарнѳий энциклопедический словарь / Гл. ред.: И.И.Мазур, А.Н.Чумаков.- М.- Спб- Н.-Й: ИЦ «ЕЛИМА», ИД «Питер», 2006.- 1160 с.*
6. *Енциклопедія етнокультурознавства. Понятійно-термінологічний інструментарій, концептуальні підходи. Частина перша Особа. Нація . Культура. -: Київ: Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. - 2001- 522 с.*

REFERENCES

1. Heidegger M. *Time s bytie: Articles and vystupleniâ / M. Heidegger. – Moscow: Respublika, 1993. – 447 s.*
2. Sosnin A.V., Voronkova V.G., Postol O.E.. *Modern international systems and global development (socio-political, socio-economic, socio-anthropological dimensions): textbook / A.V. Sosnin, V.G.Voronkova, O.E. Postol. – Kyiv: Center for educational literature, 2015-556 p.*
3. *Voronkova V.G. Metaphysical dimensions of the human being (human problems at the turn of the Millennium): [Monograph]/v.g. Voronkova. – Zaporizhzhya: Pavel, 2000. -176 s.*
4. *Melnik V. Socio-philosophical analysis of the influence and interaction of individual and globalised society/ V. Melnik // Humanitarian bulletin Zaporizhzhya State Engineering Academy:- Zaporozhye: publishing ZDIA, 2011- Issue 46. -P. 96-108.*
5. *Globalistika: International mezdisciplinarnyj ènciklopedičeskij dictionary/Hl. Ed.: S. s. Mazur, a. n. Chumakov.-Moscow-St. Petersburg-n-th: IC «ELIMA», ID of "Peter", 2006.-1160 s.*
6. *Encyclopedia etnokul'turoznavstva. Ponâtijno-terminology tools, conceptual approaches. Part of the first person. Nation. Culture. -: Kiev State Academy of culture and arts of the commanding personnel. -2001-522 c.*

МЕЛЬНИК, В.В. - кандидат философских наук, доцент кафедры управления, информационно-аналитической деятельности и евроинтеграции Института управления и

экономики образования Национального педагогического университета имени М.П.Драгоманова, (Киев, Украина)

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВАНИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЛИЧНОСТИ И ОБЩЕСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье дается анализ теоретико-методологических оснований взаимовлияния и взаимодействия личности и глобализированного социума; логика разворачивания человеческой цивилизации и мировоззренческих ориентиров личности в эпоху глобализации; сущность процессов глобализации и появление нового глобализированного социума; предпосылки и факторы становления глобализированного социума; проблемы, связанные с этим взаимодействием и взаимовлиянием; появление нового типа онлайн-отношений в контексте формирования сетевого общества

Ключевые слова: человек, глобализированный социум, основные факторы глобализации, информационное взаимодействие, онлайн-отношения, онлайн-общество, нелинейный характер общества, сетевое общество

MELNYK, VICTORIA - Phd in philosophy, associate professor of philosophy department in management information and analytical activities and European Integration of the Institute of Management and Economics of Education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)

CONCEPTUAL BASES INTERACTION BETWEEN THE INDIVIDUAL AND SOCIETY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

In the article the analysis of the theory-methodological bases of interference and interaction of the person and globalized society is given; logic of human civilization unwrapping and world outlook reference points of the person during an epoch of globalization is examined; essence of globalization processes and occurrence new globalized society; preconditions and factors of becoming globalized society; problems connected to this interaction and interference; occurrence of new type of on-line attitudes in a context of network society formation analyzed.

Key words: person, globalized society, fundamental factors of globalization, information interaction, on-line attitudes, on-line community, nonlinear society character, network society

Стаття надійшла до редакції 20.01.16 р.

Рекомендовано до друку 25.01.16 р.